

Денис О. Б.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та управління персоналом
Львівського навчально-наукового інституту
Університету банківської справи

Denys O. B.

Candidate of Economic Sciences
Senior Lecturer of Economic and Staff Administration Department,
Lviv Scientific-Educational Institute of University of Banking

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОБОТИ КРЕДИТНИХ БЮРО

THE FOREIGN EXPERIENCE OF CREDIT BUREAU

Анотація. У роботі досліджено зарубіжний досвід роботи кредитних бюро. Висвітлено специфіку роботи та роль кредитних бюро в зниженні інформаційної асиметрії між банками та боржниками. Окреслено взаємовідносини кредитних бюро та банків. Визначено основні процедури кредитних бюро.

Ключові слова: інформаційна асиметрія, банк, конфлікт, кредит, кредитні бюро, ринок банківських послуг.

Вступ та постановка проблеми. Серед проблем розвитку банківського сектору питання інформаційної асиметрії посідають важливе місце.

Це обумовлене тим, що формування відносин банку з клієнтами у прозорому інформаційному режимі забезпечує здійснення банками об'єктивної оцінки фінансово-економічного стану боржника та прийняття ними поінформованих рішень щодо взаємодії з ним, забезпечує моніторинг позичальника та зниження кредитних ризиків.

В Україні робота кредитних бюро не відповідає міжнародно визнаним стандартам.

На сучасному етапі розвитку кожне з функціонуючих бюро володіє певним сегментом інформації, єдиної ж бази кредитних історій, з якою банкам було б зручно працювати, не існує. Між ними не проходить обмін інформацією щодо основних кредитних продуктів банків.

У підсумку зазначені чинники ускладнюють банкам можливість як відслідковувати поведінку боржника на ринку, так і отримувати інформацію щодо добросовісного позичальника.

Наслідком відсутності інформаційної прозорості між банками та боржниками є шахрайство позичальників, підвищення кредитних ризиків, утрата фінансової стійкості.

З огляду на вищенаведене, актуальність дослідження зарубіжного досвіду кредитних бюро не викликає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні основи проблеми регулювання відносин між власниками капіталу та особами, що ним управляють, були закладені в дослідженнях відомих закордонних учених А. Берлі, Г. Мінза, Р. Коуза, О. Вільямсона та ін.

Найбільший вклад у теоретичну розробку та осмислення за тематикою асиметричної інформації внесли лауреати пам'яті Альфреда Нобеля Дж. Акерлоф, М. Спенс, Дж. Стігліц.

Проблемам роботи кредитних бюро присвячено публікації Д. Котляр, Е. Орлюк, Н. Дехтяр, Н. Пігуль, В. Пірог, Т. Наумової та ін.

Відаючи належне напрацюванням науковців, слід зазначити, що низка питань, зокрема процедура роботи кредитних бюро та їх відносини з банками, регуляторами та боржниками, висвітлені фрагментарно та потребують подальших досліджень.

Метою даної роботи є висвітлення функціонування кредитних бюро як інститутів зниження інформаційної асиметрії в банках.

Результати дослідження. Взаємовідносини банків із боржниками мають свою специфіку, що проявляється в строковості, платності, поверненості та цільовому використанні коштів боржниками.

При наданні кредитів банківським установам важливою є адекватна оцінка надійності та платоспроможності позичальника, його гарантій та поручительств.

Однак банки самостійно не завжди можуть сформувати інформаційні бази про всіх боржників і відповідно оцінити наявні та потенційні шахрайства позичальників.

Особливе місце у формуванні бази даних для банків щодо інформації про позичальників і, відповідно, зменшення проблеми негативного відбору та трансакційних витрат на пошук інформації займають бюро кредитних історій.

Ознайомлення з науковими публікаціями дають змогу виділити основні риси даного інституту інформаційного посередництва між кредиторами та особливості функціонування.

Головне завдання кредитних бюро полягає у мінімізації ризиків можливих фінансових утрат своїх клієнтів.

Кінцевими продуктами діяльності бюро є ведення кредитних історій та підготовка інформації для оцінки кредитного рейтингу надійності того чи іншого позичальника [1].

З огляду на те, що універсального інституту кредитних бюро не існує, доцільним є виокремлення його основних характеристик, до яких належать: організаційна структура, державне регулювання, принципи функціонування, сегмент корпоративних відносин дії бюро, характер та обсяг інформації, що надається; коло осіб, які мають доступ до інформації.

Найбільш ефективним є діяльність бюро в сегментах дрібних позичальників банків (фізичних осіб, підприємств малого бізнесу), тобто в тих сегментах кредитування, де трансакційні витрати, пов'язані з індивідуальною оцінкою позичальника, стають не вигідними кредиторам.

Перші кредитні бюро почали свою діяльність ще наприкінці XIX – початку XX ст. у США, Канаді, Фін-

ляндії, ПАР. На сучасному етапі кредитні бюро створено більше ніж у 120 країнах світу на основі різних форм.

Розрізняють два види кредитних бюро:

- державні реєстри;
- приватні реєстри.

Державні кредитні реєстри створюються переважно центральним банком для банківського нагляду. Метою їх роботи є збір інформації переважно про банківські кредити; про кредити, більші за встановлений мінімальний розмір; зберігання інформації про історію кредитної поведінки позичальника; контроль ліквідності банківських установ; зменшення ризику дефолту банківської системи.

Подання інформації банківськими установами, що підлягають нагляду, до державних реєстрів є обов'язковою.

Приватні кредитні реєстри створюються групою фінансових та нефінансових учасників. Приватні бюро кредитних історій, як правило, охоплюють значно більший масив інформації про ширше коло позичальників [2].

Таким чином, до суб'єктів, які створюють кредитні бюро, належить широкий прошарок учасників ринку банківських послуг – центральні банки та інші структури регулювання, комерційні банки, комерційні банки у співпраці з іншими фінансовими інститутами, незалежні аналітики і т. д.

При цьому кількість та форми власності кредитних бюро можуть бути різними в кожній країні.

Основні підходи наступні:

- формування кредитних бюро у формі приватних структур, створених банківськими установами;
- формування кредитних бюро у формі виключно приватних структур, створених банківськими установами з іншими інститутами фінансового ринку;
- функціонування кредитних бюро у вигляді некомерційних структур при урядових інститутах;
- поєднання різних форм.

Так, у США, Бразилії, Аргентині використовуються змішані схеми. У зазначених країнах більшість кредитних бюро є приватними підприємствами, котрі функціонують із метою отримання прибутку від надання інформаційних послуг. Однак у цих країнах діють і кілька місцевих кредитних бюро, створених торговими палатами і асоціаціями як некомерційні організації [3].

В Японії та більшості європейських країн, як правило, кредитне бюро створюється у формі приватних компаній, що належать консорціуму кредиторів.

У Великій Британії діють два кредитні бюро, які абсолютно самостійні і незалежні від кредиторів.

У Фінляндії та Бельгії кредитні бюро керуються або ліцензуються урядовими агентствами [3].

Німецьке кредитне бюро являє собою об'єднання восьми регіональних, із правового й економічного погляду, самостійних товариств – Товариство захисту у справах загального забезпечення кредитів (*SCHUFA*). Власниками бюро і одночасно партнерами є широкий прошарок суб'єктів ринку фінансових послуг – комерційні банки, ощадні каси, кооперативні банки, фірми, що пропонують кредитні карти, будівельно-ощадні й іпотечні банки, лізингові товариства, а також підприємства роздрібної і посилочної торгівлі, які надають фізичним особам грошові або товарні кредити споживчого характеру. Крім *SCHUFA*, у Німеччині існує ціла низка дрібних незалежних установ, що являють собою спеціалізовані довідкові бюро [3].

У Канаді діє розгалужена система дрібних місцевих кредитних бюро, що знаходяться у приватній власності та безпосередньо працюють із споживачами послуг щодо перевірки кредитоспроможності [3].

Незважаючи на відмінності в організаційній структурі кредитних бюро, загальні процедури їх роботи є приблизно однаковими і включають:

1. надання кредиторами бюро інформації про своїх клієнтів;

2. доповнення кредитними бюро інформації, отриманої від банків, інформацією з інших джерел (правоохоронних органів, реєстрів, податкових інституцій, колекторні компанії і т. д.);

3. формування кредитними бюро картотеки на кожного позичальника та визначення рейтингу позичальника за певною методикою;

4. надання інформації клієнтам на вимогу.

Клієнтами бюро, крім банків, можуть бути страхові і лізингові компанії, кредитні спілки і т. д.

Основними принципами взаємовідносин між кредитним бюро та клієнтами виступають:

- Принцип регулярного взаємного обміну інформацією, який декларується в контрактах між клієнтами та бюро.
- Принцип достовірності інформації, що передбачає уникнення, перекручення чи приховування інформації.
- Принцип нерозголошення зайвої інформації, в силу якого частина інформації про позичальника (віра, раса і т.д.) не підлягає збору та оприлюдненню.

Характер інформації, яка надається кредитними бюро, набуває наступних видів:

- Прості звіти з інформацією про минулі неповернуті та прострочені кредити – так звані «чорні» (black), або «негативні» (negative), дані.
- Детальні звіти – «білі» (white), або «позитивні» (positive) дані, які містять увесь комплекс інформації про активи та пасиви позичальника, гарантії, структуру заборгованості по термінах та часу погашення, його зайнятості та історії його сім'ї.

Характер інформації, яка надається кредитними бюро, набуває наступних видів:

• Звіти з присвоєнням кредитного рейтингу позичальнику [4].

Традиційним при інформаційному обміні є участь двох суб'єктів – банків і кредитних бюро.

Однак в окремих країнах доступ до інформації кредитних бюро мають не лише кредитори, а й позичальники. Наприклад, у Сполучених Штатах кредитну інформацію про осіб збирають і зберігають три національні кредитні агентства – Equifax, Experian та TransUnion. Клієнти банків мають право отримати безкоштовний річний звіт про своїх кредитних операціях від кожного з трьох агентств.

Окрім цього, у США за додаткову плату споживач банківських послуг може дізнатись власний бал FICO (бал кредитного рейтингу, розроблений американською компанією Fair Isaac Corporation), весь кредитний звіт, а також детальну інструкцію, як читати цей звіт і як підняти свій бал [5].

Про результативність функціонування даного інституту як складової системи попередження появи корпоративних конфліктів свідчать наступні дані.

- У Німеччині, за оцінкою представника компанії Infoskor Маркуса Лемника, система бюро кредитних історій економить банкам близько 1 млрд. євро на списанні неповоротних кредитів [6].

- Згідно з емпіричним дослідженням, які провів Світовий банк на основі опитування 5 000 підприємств з усього світу, у країнах, де функціонують приватні кредитні бюро, банківським кредитуванням скористалися 40% малих і середніх підприємств, у той час як у країнах, де кредитних бюро немає, за фінансуванням до банків звертались лише 28% підприємств [6].

- Дослідження, проведені Центром досліджень у сфері економіки і фінансів (США), показали, що обмін

кредитною інформацією стимулює зростання банківських кредитів по відношенню до ВВП приблизно на 20% [7].

• Значні обсяги інформації, якою обмінюються кредитори за допомогою мережі кредитного агентства, характеризує той факт, що в США, Бельгії, Бразилії, Великобританії, Японії, Німеччині кількість звітів, що надаються, перевищує чисельність населення [7].

Висновки. Створення кредитних бюро є вигідним усім учасниками ринку банківських послуг – боржникам, банкам, регуляторам. Функціонування кредитних бюро в системі регулювання корпоративних конфліктів дає змогу досягти трьох ефектів:

• По-перше, забезпечити кращу інформованість банків про фінансовий стан потенційних та наявних позичальників і точніше прогнозувати зворотність позик. Це, відпо-

відно, зменшує проблему негативного відбору та знижує трансакційні витрати банків перед прийняттям рішення про надання кредитів. Окрім того, отримання інформації про фінансовий стан наявних боржників знижує витрати моніторингу та рівень постконтрактного опортунізму.

• По-друге, створити дисциплінуючий механізм для позичальників, оскільки створює репутацію особи і разом із цим не допускає шахрайських дій на ринку кредитування.

• По-третє, покращити взаємовідносини між самими банками та підвищити конкуренцію на кредитному ринку через усунення монополії крупних банків на володіння фінансовою інформацією про своїх клієнтів, що розширює можливості позичальника щодо отримання кредиту та в підсумку сприяє зниженню процентних ставок.

Список використаних джерел:

1. Пірог В.В. Кредитні бюро як інструмент мінімізації кредитних ризиків банку / В.В. Пірог // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – Т. 4. – С. 201–204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: journals.khnu.km.ua/vestnik/.../201-204.pdf.
2. Дехтяр Н.А., Пігуль Н.Г. Роль бюро кредитних історій у фінансово-банківській системі / Н.А. Дехтяр, Н.Г. Пігуль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dspace.uabs.edu.ua/jspui/.../1/D_3_2005.pdf.
3. Новіков В. Кредитне бюро: проблеми і рішення / В. Новіков // Юридичний журнал. – 2004. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.justinian.com.ua/article.php?id=1074.
4. Бюро кредитних історій (кредитні бюро) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/fl_credit_history.pdf.
5. Прокопенко В.Ю. Бюро кредитних історій: еволюція, становлення та розвиток можливостей / В.Ю. Прокопенко // Проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/byuro-kreditnyh-istoriy-evolyutsiya-stanovlenie-i-razvitie-vozmozhnostey.pdf.
6. Непочатенко О.О. Світовий та вітчизняний досвід функціонування бюро кредитних історій / О.О. Непочатенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_98/04.pdf.
7. Подурець П.А., Канєєва І.І. Зарубіжний досвід організації процесу кредитування та можливості його використання в фінансових установах України / П.А. Подурець, І.І. Канєєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=24225>.
8. Пластун О.Л. Методи боротьби з інформаційною асиметрією / О.Л. Пластун [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9714/1/Plastun_dspace.pdf.
9. Раделицький Ю.О. Асиметрія інформації на ринку фінансових послуг / Ю.О. Раделицький // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.9. – С. 238–241.
10. Мацелюх Н.П. Асиметрія інформації як фактор дисбалансів ціноутворення на фінансовому ринку / Н.П. Мацелюх [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znprnudps_2013_2_12.pdf.

Анотація. В роботі досліджено зарубіжний досвід роботи кредитних бюро. Освітлено специфіку роботи і роль кредитних бюро в зниженні інформаційної асиметрії між банками і боржниками. Визначено взаємозв'язок кредитних бюро і банків, основні процедури кредитних бюро.

Ключевые слова: інформаційна асиметрія, банк, конфлікт, кредит, кредитні бюро, ринок банківських послуг.

Summary. The foreign experience of credit bureaus is studied. The specific of the role of credit bureaus in reducing the information asymmetry between banks and debtors are shown. Outlined the relationship of credit bureaus and banks is shown. The basic procedures of credit bureaus are considered.

Key words: information asymmetry, the bank conflict, credit, credit bureaus, the market of banking services.